

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ
СРПСКА ВОЈНА ЛЕКСИКА СА ЕЛЕМЕНТИМА ВОЈНОГ ЈЕЗИКА
Владана З. Јовановића

ИПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Датум и орган који је именовао комисију:
29. јун 2011, Наставно-научно веће Филолошког факултета у Београду
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научен области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан запослен:
  1. др Мирослав Николић, редовни професор, Савремени српски језик, 2002, Филолошки факултет у Београду
  2. др Милица Радовић-Тешић, редовни професор, Српски језик, 2010, Учитељски факултет у Београду
  3. др Рајна Драгићевић, ванредни професор, Савремени српски језик, 2008, Филолошки факултет у Београду

ИПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме: **Владан(Зоран) Јовановић**
2. Датум рођења, општина, република: 21. 11. 1977, Крушевац, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 22. 06. 2007, Београд (Филолошки факултет), *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: лингвистика, српски језик – творба речи

ИИ НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Српска војна лексика са елементима војног језика

ИИИ ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Рад садржи пет поглавља: *Увод* (стр. 7–13), *Војна терминологија* (стр. 33–201), *Језичке особине војних текстова у светлу развоја и природе војног професионалног стила* (стр. 202–242), *О граматичким и комуникативним особинама војних команди* (243–248), *Закључак* (стр. 249–263) + Извори + Литература + Регистар војне лексике.

ИИИИ ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У *Уводу* (стр. 7–32) аутор прво говори о предмету, методу и циљу свога истраживања, истичућу већ у првој реченици да он војну лексiku српскога језика посматра као својеврстан термилошки подсистем унутар ширег лексичког система српског језика. При томе термин *војни језик* „узима у широком смислу, подразумевајући под њим језичко-стилска обележја стручних војних текстова, у којима се, поред стручне војне терминологије, издвајају и други језичко-стилски елементи: устаљеност лексичких спојева у војном тексту и устаљеност војних команди у функцији директива, синтаксичке карактеристике као што су номинализација, декомпоновање предиката и др.“ Корпус који

се анализира временски је омеђен на XIX и XX век, односно на „период од обнављања српске државе у XIX веку до данас“. Занимљиво је, али и очекивано, да „примарни корпус за ово истраживање чине термини из традиционално најразвијенијег (и најстаријег) рода српске војске – пешадије“, која је заиста дуго времена била готово синоним за српског војника уопште.

У Уводу се говори и о периодизацији српске војне лексике, која је, према историјском критеријуму, подељена онако како је то урадио П. Ивић за српску лексiku уопште, тј. на три раздобља: лексiku средњовековног, турског и савременог доба, потом о њеној класификацији и досадашњим истраживањима. Теоријски је најзначајнији одељак Увода „Терминологија као предмет лингвистичких истраживања“, у оквиру којег се говори значењу појма *терминологија* и о ономе што је карактерише, о односу творбе речи и терминологије, лексикологије и терминологије и лексикографије и терминологије.

Главни и највећи део рада чини поглавље под насловом *Војна терминологија* (стр. 33–201). Овај наслов може унеколико да заваља читаоца, будући да аутору, очигледно, није једини циљ био да попише и опише војне термине, већ му је војна терминологија послужила, можда и у већој мери, као прототип помоћу којег се може објаснити један, релативно затворен, терминосистем и однос једног терминолошког система (или језика струке) према другим аспектима и доменама језика. То, у суштини, значи да је Јовановићев рад примарно лексиколошки, а тек потом лексикографско-семантички, што нас помало изненађује, будући да је он, да тако кажемо, професионални лексикограф, али нас и радује, јер показује његову теоријску спремност, обавештеност и познавање теоријских проблема и литературе. Ово се, у већој или мањој мери, огледа у свим деловима рада, а као пример можемо навести први део одељка „Термин у лексичком систему српског језика“ (33–46), у којем се, после ширег теоријског разматрања, примери војних термина наводе прво по лексиколошким, а тек потом по лексикографским и семантичким критеријумима: 1) „традиционална, народна лексика“, нпр. *бојиште*, *војник*, *војска*, *оружје* и сл.; 2) лексика ужег терминолошког одређења, настала као резултат терминолошких номинација током развоја војне струке“, нпр. *ватра* 'пуцање из ватреног оружја', *налет* 'брз, одсечан напад борбеним авионом', *официр*, *директива*, *контранапад*, *операција* 'планирана војна акција' и др.; 3) „некада уобичајена ... а данас застарела лексика“, нпр. *војвода*, *каплар*, *наредник*, *ордонанс*, *фитиљача* 'врста тешке старинске пушке' и сл.; 4) „застарела лексика Војне Крајине...“, нпр. *пуковнија*, *сатник* и др.; 5) лексика страног порекла која је у народни језик ушла из других језика ... а којом се означавају некада релевантни појмови у војскама некадашњих страних управа на домаћем тлу“, нпр. *бака* 'пешак', *катана* 'коњаник', *мускетар* 'војник пешак наоружан мускетом' и сл. Семантички критеријум у класификацији војних термина примењен је на „уже терминолошке корпусе“ (стр. 44–46), нпр. родови војске (*артиљерија*, *пешадија*, *инжињерија* и сл.), наоружање и делови наоружања (*пушка*, *митраљез*, *минобацач* итд.), терминологија тактичких радњи (*маневар*, *повлачење*, *пробој* и сл.), војне команде (нпр. *Вољно!*, *К нози!*, *Марш!*, *Мирно!* и сл.) итд., итд.

У одељку „Семантички и граматички аспекти номинације и творбе војних термина у српском језику“ (47–124), говори се, прво, о начинима настанка термина, а потом о номинацији термина према врстама речи – именичка, придевска, глаголска, о природи и класификацији вишечланих термина, као и о творбеном аспект у терминологији. Говорећи о „терминима лексичко-семантичког образовања“, аутор на једном месту помиње и ставове руских и западнословенских дериватолога, по којима развој секундарних значења речи, тзв. семантичка творба, представља предмет и творбе речи, за разлику од „традиционалних“ дериватолога, који „под овим појмом подразумевају чак нову лексичку јединицу – хомоним, која је настала развијањем значења које се толико удаљило од примарног да се таква реч може сматрати посебном јединицама, а у лексикографском смислу посебном речничком одредницом“. Волели бисмо да је аутор за ову тврдњу навео конкретне примере и конкретна имена, као и сопствени став, тј. да ли сам припада

„модернистима“ или „традиционалистима“. Реч је, иначе, о томе како речи општејезичке употребе типа *глава*, *гусеница*, *јеж* итд. постају термини, у овом случају војни. Позивајући се на Прохорову, Јовановић каже да су „основни начини лексичко-семантичког образовања термилошких значења речи условљени... релевантним когнитивним процесима, међу којима се као најважнији истичу метафорични и метонимијски пренос значења“, што он онда у раду потврђује већим бројем примера из војне терминологије.

У одељку „О неким аспектима развоја српске војне лексике у светлу стандардизовање војне терминологије“ (125–174) анализирани су поједине речи и лексичке групе из старијих периода развоја српског књижевног језика и слојевитост војне лексике тога периода, што може бити занимљиво не само лексиколозима већ и историчарима језика. Део овога одељка под називом „Стандардизовање савремене војне терминологије“ логично је позициониран у овај одељак, јер, упрошћено речено, представља дијахронијски осврт на пут и начине којима се дошло до савремених војних термина.

Одељак „Војна терминологија и речници“ (стр. 175–201) информиса нас детаљно о третману и обради војних термина прво у енциклопедијском и термилошком речнику (и то посебно у енциклопедијском, а посебно у термилошком речнику), а потом у општем речнику српског језика, пре свега у Речнику САНУ и Речнику МС. Лексикографима ће посебно бити занимљив пример обраде лексема *(j)ешадија*, коју је урадио сам аутор.

Треће поглавље – *Језичке особине војних текстова у светлу развоја и природе војног професионалног стила* (стр. 202–242) – подељено је на дијахронијски („Неке особености стручних војних текстова из средине XIX века) и синхронијски део („О језичко-стилским особинама савремених војних текстова“). Кад већ помињемо, поново, дијахронијски аспект, да кажемо овде да је он можда могао и да изостане, а да рад не изгуби много на значају и квалитету, поготову ако пођемо од још давно изнетог Де Сосировог захтева да се у анализи језика раздвоје дијахронија и синхронија. С друге стране, аутор је врло умешно, посебним одељцима, раздвајао дијахронијски оријентисане делове од оних синхронијски оријентисаних, па му се у том погледу тешко шта може приговорити. Уз то, без тих делова не бисмо, на једном месту, имали увид у развој и настанак једног од битних терминосистема, какав је војнички.

Већ је из наслова јасно да се у овом поглављу ради пре свега (али не само) о стилистичкој анализи војних текстова. У закључним напоменама на крају овога поглавља Јовановић каже: „Поред препознатљивих обележја, као што су термини на лексичком нивоу и језичко-комуникативне специфичности војних команди у говорном чину, у референтна обележја савремених војних текстова спадају и обележја до којих се дошло лингвистичком анализом на нивоу реченице: именичка категоризација појмова радње, кондензацијареченичног садржаја номиналним, нереченичним средствима, декомпоновани предикат, устаљени лексички спојеви и др.“

У четвртом поглављу – *О граматичким и комуникативним особинама војних команди* (243–248) – обрађују се онај аспект војне лексике који лаицима први пада на памет када се помене војска. Војне команде одликују се јединственим појмовним значењем ('изрицање наредбе којом се очекује да се радња моментално изврши'), а на формалном плану „може [се] рећи да се исказује реченичним (глаголским) или нереченичним конституентима“; у формалном погледу за њих је карактеристична „краткоћа језичког израза, којом се исказује заокружена мисао“.

Завршно поглавље – *Закључак* (249–263) – представља умешно направљену синтезу претходног излагања, из којег је узето оно што чини његову суштину.

Осим пописа извора грађе и списка обимне стручне литературе, на крају рада наводи се и „Регистар војне лексике“, са упућивањем на место у раду где се свака од лексема наводи, што сматрамо корисним и што само употпуњује наш повољан утисак о овоме раду.

VIСписак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

1. О неким особеностима семантичког калкирања у војној терминологији, *Наши језик*, књ. XLII, св. 1–2, Београд 2011, стр. 47–54.

VIIЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Јовановићева дисертација представља обимну и детаљну лексиколошку студију о војној терминологији и појединим елементима војног језика. Резултате свога истраживања дао је сам аутор у завршном поглављу рада, из којег наводимо само неколико закључака (овде датих врло редуковано): 1) „Српску војну лексику чине речи и скупови речи којима се тачно именују појмови из војне струке.“ 2) „У највећем броју војни термини функционишу у оквиру именичке категорије.“ 3) „Основни начини лексичко-семантичког образовања термилошких значења речи условљени су релевантним когнитивним процесима, међу којима се, ако најважнији, истичу метафорични и метонимијски пренос значења.“ Овај други је, како истиче аутор, много мање заступљен у војној терминологији. 4) „...Избор термилошке јединице у погледу језичке форме условљен је управо хијерархијом појмова унутар система струке.“ 5) „У поређењу са терминологијама других струка, војна терминологија је прилично уједначена“, што се посебно види ако бисмо је поредили, на пример, са лингвистичком. 6) „У целини узев, српска војна лексика или терминологија није затворен лексички систем, већ систем који је у непрекидном саодносу са термилошком и општом лексиком српског језика“.

VIIIОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Јовановићев finely конципиран и структуриран рад *Српска војна лексика са елементима војног језика*, написан лепим језиком и стилем, представља најкомплетнију и најбоље урађену студију о једном специфичном термилошком систему код нас, што аутору може да послужи као подстицај за даљи ради, а другима, по много чему, као узор. Зато сматрамо да докторска дисертација *Српска војна лексика са елементима војног језика* Владана Јовановића неоспорно заслужује високу позитивну оцену.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да овај извештај прихвати, а кандидата позове на усмену одбрану пред истом комисијом.

У Београду,
10. октобра 2011. г.

К О М И С И Ј А

(др Мирослав Николић, ред. проф.)

(др Милица Радовић-Тешић, ред. проф.)

(др Рајна Драгићевић, ван. проф.)